

Een reactie op de hapsnap MTV- en CNN-cultuur zou je de foto's van Carl De Keyzer (1958, Kortrijk) kunnen noemen. In zijn laatste tentoonstelling *Trinity* in de Bibliothèque Nationale in Parijs worden grootformaatfoto's over actuele thema's getoond als ware het schilderstukken uit vervlogen tijden. Spanning in contrasten en lichtval, een onverwacht perspectief, subtiele details, vervreemding met niet zelden een ironische toets, het theater van de dagelijkse realiteit... het zijn enkele typeringen voor het werk van de Vlaming, die nu 15 jaar is aangesloten bij het wereldberoemde fotografencollectief Magnum. 'Ik maak geen illustratieve beelden, maar zoek naar beelden die niet volledig zijn.'

tekst: annemiek van grondel

Zona -
Siberian Prison
Camps 2003

bezinning op beeld

Zona -
Siberian Prison
Camps 2003

Een voormalig patriciërs huis in de negentiende eeuwse Gentse arbeiderswijk Dampoort vormt het onderkomen van Carl De Keyzer. Als enige woning draagt het ornamenten aan de gevel. Ooit was dit het huis van de directeur van een pal erachtergelegen staalfabriek; de omringende, veel bescheidener huizen werden bewoond door staalarbeiders.

In de lange gang blinken twee stukken staal de bezoeker fier tegemoet. Op deze motorfietsen plegen de fotograaf en zijn vriendin ritjes door het Vlaamse vlakke land te maken. Voorlopig staan ze op de standaard; De Keyzer heeft een overvol jaar voor de boeg. Eind januari was er de opening van zijn laatste tentoonstelling *Trinity*. Aan het tezelfdertijd verschenen, gelijknamige boek heeft hij af en aan sinds 1991 gewerkt. Het is een drieluik bestaande uit eerder geëxposeerd werk en nieuwere beelden. *Tableaux d'Histoire*, *Tableaux de Guerre* en *Tableaux Politique* verbeelden de heilige drie-eenheid, zoals die zich op velerlei gebied openbaart: in de kerk, in het politieke leven en in de tumultueuze geschiedenis.

De voormalige Belgische kolonie Congo is het volgende reisdoel van de fotograaf, wiens beelden in menig geheugen staan gegrift. Sommige daarvan hebben zelfs het collectieve geheugen gehaald, zoals een goed Magnum-fotograaf betaamt. Sinds 1994 is de Vlaming *full member* van dit roemruchte, nu zo'n vijftig fotografen tellende collectief met kantoren in Parijs, Londen, New York en Tokio.

Niet dat deze onmiddellijke verhoging van status direct een aanwas van opdrachten inhield, benadrukt de fotograaf in zijn tuinhuis, dat dienstdoet als studio en ontvangstruimte voor klanten. 'Vooral in het begin heb je het financieel niet makkelijk, al lijkt de wereld zich voor je te openen. Want het betekent ook dat een steeds grotere groep fotografen in dezelfde vijver met opdrachten vist.'

Na zijn project *East of Eden* (1996) zat de fotograaf min of meer aan de grond. 'Ik heb overwogen om eruit te stappen', bekent hij. 'Het boek en de tentoonstelling hadden niet voldoende succes om uit de kosten te geraken. Er kwam toen vrijwel niets binnen via Magnum. Al mijn persoonlijke projecten, voornamelijk boeken en tentoonstellingen, waren praktisch verliesgevend. Wel druppelden er via de publiciteit daarvoor soms opdrachten binnen voor grote culturele instellingen of van reclamebureaus. En af en toe wat fotoverkoop.' Naar agentschap Vu, dat hem eerder had uitgenodigd om zich aan te sluiten, te gaan, was geen optie, vindt hij. 'Vu is nog een groter zootje geworden dan het al was', roept hij uit. 'Bovendien is het geen collectief, het is voortgekomen uit de fotoredactie van *Libération*. En veel minder selectief: bij Vu zijn zo'n 200 fotografen aangesloten.'

Kleine vriendencollectieven, zoals Noor (opgericht door onder anderen Kadir van Lohuizen) en VII (begonnen door oorlogsfotografen waaronder James Nachtwey) kunnen misschien uitkomst bieden, maar hij gelooft niet dat ze klein blijven. 'VII is begonnen met zeven, maar telt

Homo Sovieticus,
1989

nu alweer veertien leden', zegt hij lachend. 'In ieder geval bewijst het dat de markt nog groot genoeg is.'

..... siberische strafkampen

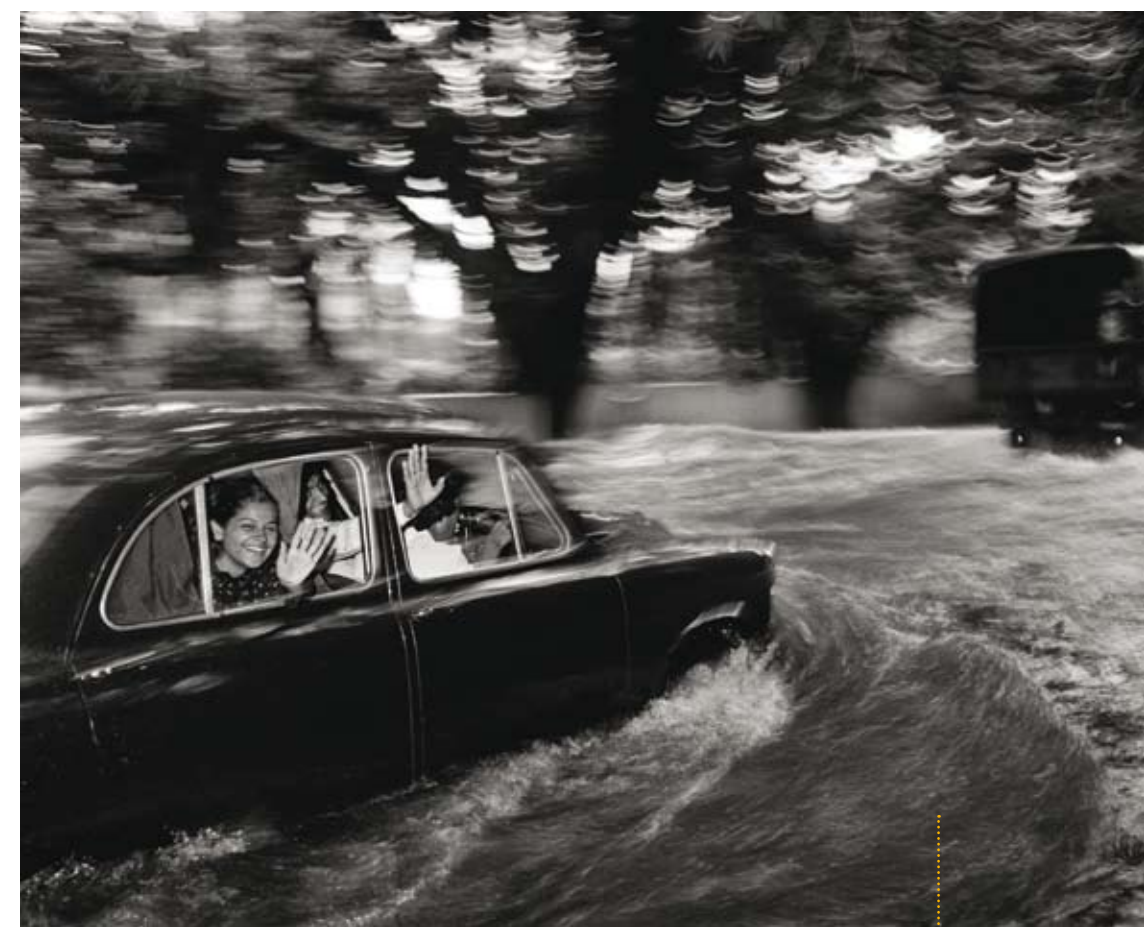
Op de Koninklijke Academie van Schone Kunsten in Gent behaalde De Keyzer het diploma fotografie en film. Naast lesgeven op diezelfde academie - van 1982 tot 1989 - was hij als onafhankelijk fotograaf mede-oprichter van de galerie XYZ-photography. Met zijn boeken *India* ('87) en *Homo Sovieticus* ('89) trok hij de aandacht van Magnum, waarna het nog vijf jaar duurde voordat hij officieel mocht toetreden tot het gezelschap.

Macht en propaganda zijn steeds terugkerende thema's in het werk van Carl De Keyzer. Zo behandelt zijn project *God Inc.* (1992) de propaganda van de *new evangelicals* in de jaren zestig, sekteleiders en rondtrekkende (later tv-) dominees. Het logo rechtsboven op de cover van het boek verwijst naar *Life* magazine. En ook de stijl van fotografie in de jaren zestig, waaronder het gebruik van hard flitslicht en een bepaalde mise-en-scène, is geïnspireerd op het werk van het vroegere gezaghebbende tijdschrift.

Zona (2003) is eveneens een projectie in de tijd. Hiervoor bezocht de fotograaf talloze Siberische strafkampen. Deze maken deel uit van het netwerk van correctionele werkkampen, tot 1960 bekendstaand als de 'Goelag-archipel' en bedoeld voor voornamelijk politieke gevangenen. Inmiddels verblijven er veroordeelde misdadigers. De kleuren zijn fris en vrolijk, de beelden haarscherp. Niet direct iets wat men associeert bij de grauwe werkelijkheid van een correctioneel instituut. De Keyzer deed dit bewust om de onwaarschijnlijkheid te verhogen. Uitbundige muurschilderingen, overdadig smeedwerk aan de poorten, kleurige knulligheid soms, alsof de kaalgeschoren gevangenen gelaten opdraven in een houterig blijspel. Het brengt een zeker ongemak teweeg bij de kijker, al verbleekt dat bij de lastige situaties waarmee de fotograaf zelf tijdens zijn werk werd geconfronteerd. 'Er was overal infiltratie: ik had voortdurend twee controlerende kolonels naast mij, en werd vergezeld door een fotograaf die van de KGB bleek te zijn', vertelt De Keyzer. 'Op een gegeven moment moesten we met een Goelag-trein van het ene kamp naar het andere. De eerste avond waren mijn kolonels zodanig dronken dat ze niet konden reizen. De tweede avond kon een van hen zijn treinkaartje niet vinden! Ik vond het al merkwaardig dat aanzienlijke personen zo'n ticket moesten kopen, maar helemaal als je bent uitgenodigd ergens heen te gaan dat dan uitgerekend de gastheer zijn kaartje kwijt is. Door zo'n typische Russische matrone die de scepter zwaaide over de trein werd ons de toegang ontzegd. Het heeft ons vijf dagen gekost om uiteindelijk te vertrekken richting het bewuste kamp. En daarna waren de kolonels weer twee dagen zat.' Hij barst in lachen uit om er even later ernstig aan toe te voegen: 'Inderdaad zijn we dat kamp nooit binnengeraakt. Waarschijnlijk gebeurden daar toch

dingen die het daglicht niet konden verdragen.' 'Uiteraard' moest de fotograaf op voorhand beloven louter positieve dingen te laten zien. Daar kreeg hij alle hulp bij. Speciaal voor hem werden pico bello restaurants en nette verblijven bezocht. Het kwam voor dat hij drie dagen in een naburig hotelletje diende te wachten omdat het hele interieur van een kamp een nieuwe verbeurt kreeg voordat hij zijn lens erop kon richten. 'De reden waarom de foto's zo overdreven positief zijn, is ironiserend bedoeld', verklaart De Keyzer. 'Daarom is kleur gebruikt en ingezoomd op details die men niet automatisch verbindt aan het tonen van een strafkamp.'

Missie geslaagd. Al waren de Russen die in 2002 het resultaat aanschouwden in het Huis

India, 1987

van de Fotografie in Moskou, op zijn zachtst gezegd *niet amused*. 'De kritiek was niet mals: dat ik, 70 jaar na het communisme, nog zo propagandistisch kon zijn. Men begreep de ironie niet van de *happy* plaatjes.' Het kostte De Keyzer een persconferentie en veel overredingskracht om hun zijn bedoelingen uit te leggen.

..... drie-eenheid

Omdat het werk van De Keyzer vooral gaat over mensen en hoe zij in systemen weten te overleven, zijn het boek en de tentoonstelling *Trinity* daarvan een logische afgeleide. Aanvankelijk zou de vervolpublicatie op *Ta-*

bleaux d'Histoire - 'Ik wilde een klassiek *table top book*, in grootformaat' - worden bekostigd door Agfa Gevaert, maar door het faillissement van het bedrijf in 2001 ging dat niet door. Dus besloot De Keyzer zijn twee nieuwe projecten *Tableaux de Guerre* en *Tableaux Politiques* samen met het al uitgegeven *Tableaux d'Histoire* samen te voegen tot één boek.

Een trilogie van en reflectie op macht, noemt De Keyzer het. Alle delen binnen het drieluik *Trinity* zijn zowel wat betreft compositie, lichtval en formaat gebaseerd op een genre binnen de historische schilderkunst. *Tableaux d'histoire*, gefotografeerd in de periode 1991-2001, verwijst naar klassieke zestien- en zeventiende-eeuwse, vaak in opdracht gemaakte schilderijen over historische gebeurtenissen,

gentiende-eeuwse panoramamusea met reusachtige rondomschilderijen waarop een slag in de geschiedenis wordt verbeeld. De met een 6 bij 17-panoramacamera gemaakte foto's ontstonden in tien oorlogslanden. Voor Tableaux Politiques ten slotte, gefotografeerd tussen 2003 en 2007, bezocht De Keyzer drie grote machtscentra, waaronder het Europese Parlement, het Kremlin, Capitol Hill en het Nationaal Volks-

congres van China. Zenuwcentra waar de kiem gelegd wordt voor systemen en waar men met elkaar overlegt systemen die hun nut niet meer bewijzen, uit te schakelen. Als inspiratie diende kabinetschilderkunst in kamers van machthebbers. Trinity is niet alleen een verwijzing naar drie werken ineen, als ware het een drieluik, maar komt als begrip ook terug in de religie, kunst

en politiek. De Keyzer: 'Ik heb mij beroepen op de drie-eenheid van macht zoals die in Romeinse en Griekse teksten, onder meer in Plato's *Politeia*, voor het eerst wordt beschreven. Met keizer/koning, leger en volk (vertegenwoordigd door de politici) als de drie-eenheid. Trinity is daarnaast de naam van de eerste kernproeven van Oppenheim Research in de Californische woestijn, in 1945. Met als resultaat de eerste atoombom, een voorbeeld waardoor de klassieke machtsstructuren - de konings- en keizershuizen - van de kaart zijn geveegd, ze bestaan nog slechts als protocol. Daarnaast wil ik het beeld in ere herstellen. Dat mensen even stil staan voor een foto, zoals men vroeger deed bij religieuze en historische schilderstukken. Ontzag voor een beeld heb je nu veel minder.'

De Keyzer is een volbloed Steenbok, geeft hij ruiterslijk toe. Ambitieuze, hardwerkend, vastbesloten. Koppig, soms. Toch komt hij uiterst aimabel en toegankelijk over. Huist er in de fotograaf eenzelfde tweeslachtigheid als in zijn door een *clash* van stijlen en onderwerpen bezwangerde werk? 'Ik voel me vaak schuldig', zegt hij. 'De ironie in mijn werk is de onzekerheid in mij. Dat kan overkomen als een vorm van arrogantie, als iemand die meteen zijn oordeel klaarheeft zodat er nog weinig ruimte overblijft voor de nuance. Of opportunistisch misbruik maakt van de situatie om een statement te maken. Echt ironisch is dat mijn ideeën en hoe ik die in beeld breng, soms weinig begrip kweken. Ironie is ook een kritiek hebben op iets. Ik kan me woedend maken over wantoestanden in de wereld. Al ben ik de laatste tijd wat milder geworden. Het feit dat ik nu vrijwel geen flitslicht meer gebruik is daar ook een uiting van. Het is een nieuwe stap in mijn ontwikkeling. Ik heb in mijn carrière geprobeerd om zo vrij mogelijk te zijn, ook in mijn stijl. Die flitstechniek zorgde ervoor geen enkel goed moment kwijt te raken. Want heel vaak zijn de lichtomstandigheden niet optimaal. Maar als ik zonder flits kan fotograferen voel ik mij sterker.'

Kleur blijft gehandhaafd, en De Keyzer mag dan een purist zijn, overstag voor de digitalisering is de fotograaf inmiddels. De hele Trinity-tentoonstelling in Parijs is digitaal geprint. Zijn de eerste twee hoofdstukken nog analoog gefotografeerd, het laatste is digitaal opgenomen. 'Ik heb er heel lang mee gewacht, totdat ik zeker wist dat de kwaliteit van digitaal fotograferen even goed was', vertelt De Keyzer. 'Met mijn huidige camera met 40 megapixels zie je het verschil echt niet meer.' Hij loopt naar een grote tafel bij het raam en toont foto's die hij in Afrika heeft genomen, voor het komende boek over Congo dat in 2010 verschijnt. Inderdaad haarscherpe beelden, met de typische De Keyzer-touch.

..... theaterstukje

De Keyzer schrijft in het boek *Magnum Stories* dat hij binnen het fotografencollectief een buitenbeentje is. 'Magnum heeft praktisch nog nooit een echte story van mij verkocht. Omdat

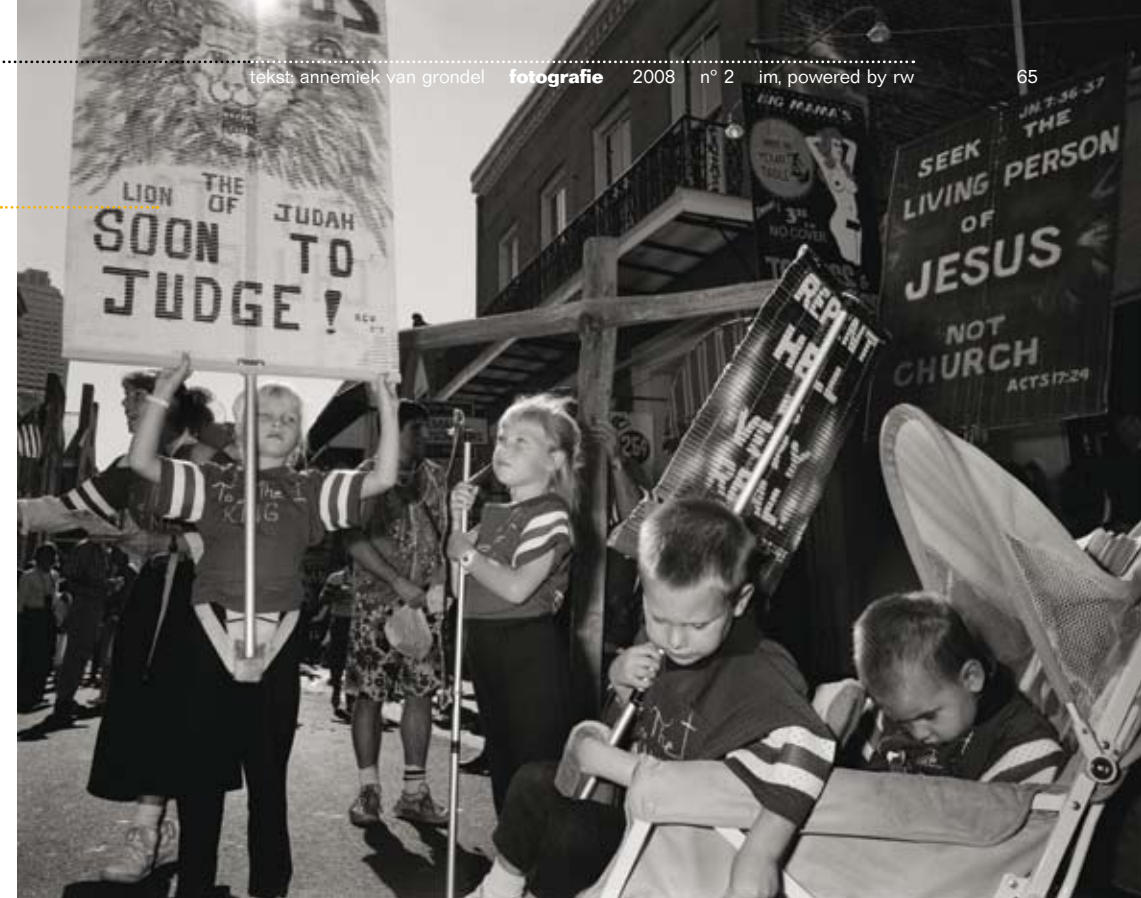

Trinity, 2008

Trinity, 2008

God, Inc. 1992

ik beelden maak die niet echt in passen in het klassiek-journalistieke verhaal, heb ik in dat opzicht minder werk dan fotografen die wel illustrerend bezig zijn. Ik zoek naar beelden die niet volledig zijn. Bij mij is het decor altijd belangrijker dan de personages. Niet dat de personen niet belangrijk zijn en hun expressies er niet toe doen, zeker niet. Maar ik zou nooit de persoon zonder het kader fotograferen. Ik liet vroeger mijn personages zonder dat ze het wisten opdraven als acteurs in een theaterstukje en probeerde door de flits en de compositie daar een zekere dramatiek of vervreemding aan te geven. Dat is lange tijd mijn handelsmerk geweest. Vroeger was ik meer bezig met esthetiek, licht en vormgeving. Langzaam maar zeker echter zie je, vooral bij de landschappen in *Tableaux de Guerre*, dat de keuze van de locatie en de kadreering belangrijker worden. Ik ben een verzamelaar van interessante, relevante plekken.'

Hij wijst een panoramafoto aan van een rij opgestelde gele emmers, met daarachter vrouwen en kinderen. 'Dit zijn mensen die op de frontlijn van Oeganda wonen en soms dagen wachten om de sprong te wagen naar de enige waterbron in de buurt, met het risico van verkrachting en kidnapping omdat het belegerd gebied is.'

De Keyzer leest zo'n veertig à vijftig boeken als research voor de thema's die hij aansnijdt. 'Ik zoek een lijn via een aantal beelden die ik sterk vind, vaak uit de klassieke schilderkunst. Omdat die zo perfect zijn opgebouwd. Schilderijen zijn bijna de perfecte foto's. Neem de Vlaamse Primitieven, zoals Jan van Eyck. Niet zozeer wat betreft anatomie, maar vooral qua opbouw van het beeld, de perfecte compositie. Een fotograaf probeert dat ook te benaderen. Alleen staat er altijd teveel of te weinig op een foto.' Daarom houdt hij zich ook niet bezig met geësceneerde fotografie. 'Omdat het te perfect is', knikt De Keyzer. 'Je sluit dan het toeval uit. Mijn verbeelding is niet groot genoeg om voorbij dat toeval te gaan. Als je alles kunt controleren krijg je iets clichématigs. Dat zie je vaak aan gefotoshopte beelden of geësceneerde fotografie in een studio. Het toeval verschaft mij veel meer inspiratie en verrassende wendingen dan wanneer ik het zelf bedenken.'

Selecte bibliografie

Oogspanning (1984, uitgegeven door Carl de Keyzer)
India (1987, Focus, Amsterdam)
God, Inc. (1992, Focus, Amsterdam)
USSR-1989-CCCP (1989, Focus/SDU, Amsterdam/Den Haag)
Homo Sovieticus (1989, Focus/SDU, Amsterdam/Den Haag)
East of Eden (1996, Ludion, Gent)
Tableaux d'Histoire (1997, CNP, Paris)
Zona - Siberian Prison Camps (2003, Trolley Books, London)
Europa (2003, Ludion, Gent)
Trinity (2008, Mets & Schilt Uitgevers, Amsterdam)

Jerusalem, 1997

De tentoonstellingen:

Trinity is nog te zien tot 13 april in de Bibliothèque Nationale (site Richelieu), 58 rue de Richelieu, Parijs. Werk van De Keyzer maakt deel uit van de expositie *60 jaar Magnum Photos* (t/m 12 mei) in Stedelijk Museum CS in Amsterdam.

Recent boek:

Trinity (Carl De Keyzer). Mets & Schilt Uitgevers, gebonden, full colour, 176 pagina's, € 49,90. ISBN 9789053305942.